

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē araṇyakāṇḍē

॥ śōḍaśaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ śōḍaśaḥ sargaḥ ॥

*lakṣmaṇēna hēmantartōrvarṇanaṃ bharatasya praśaṃsanaṃ
śrīrāmasya lakṣmaṇēna sītayā ca saha gōdāvaryāṃ snānam*

*vasatastasya tu sukhaṃ
rāghavasya mahātmanaḥ |
śaradvyapāyē hēmanta -
ṛturiṣṭaḥ pravartata ॥ 3.16.1 ॥*

*sa kadācit prabhātāyāṃ
śarvaryāṃ raghunandanaḥ |
prayayāvabhiṣēkārthaṃ
ramyāṃ gōdāvarīṃ nadīm ॥ 3.16.2 ॥*

*prahvaḥ kalaśahastastu
sītayā saha vīryavān |
pṛṣṭhatō'nuvrajan bhrātā
saumitridamabravīt ॥ 3.16.3 ॥*

*ayaṃ sa kālaḥ samprāptaḥ
priyō yastē priyaṃvada |*

alaṅkṛta ivābhāti

yēna saṃvatsaraḥ śubhaḥ || 3.16.4 ||

nīhāraparuṣō lōkaḥ

ṛṥthivī sasyamālinī |

jalānyanupabhōgyāni

subhagō havyavāhanaḥ || 3.16.5 ||

navāgrayaṇapūjābhi -

rabhyarcya pitṛdēvatāḥ |

kṛtāgrayaṇakāḥ kālē

santō vigatakalmaṣāḥ || 3.16.6 ||

prājyakāmā janapadāḥ

sampannataragōrasāḥ |

vicaranti mahīpālā

yātrārthaṃ vijigīṣavaḥ || 3.16.7 ||

sēvamānē dṛḍhaṃ sūryē

diśamantakasēvitām |

vihīnatilakēva strī

nōttarā dik prakāśatē || 3.16.8 ||

prakṛtyā himakōśādhyō

dūrasūryaśca sāmpratam |

yathārthanāmā suvyaktaṃ

himavān himavān giriḥ || 3.16.9 ||

atyantasukhasaṅcārā

madhyāhnē sparśataḥ sukhāḥ |

divasāḥ subhagādityā -
śchāyāsāliladurbhagāḥ || 3.16.10 ||

mṛdusūryāḥ sunīhārāḥ
paṭuśītāḥ samārutāḥ |
śūnyāraṇyā himadhvastā
divasā bhānti sāmpratam || 3.16.11 ||

nivr̥ttākāśaśayanāḥ
puṣyanītā himāruṇāḥ |
śītavr̥ddhatarāyāmā -
striyāmā yānti sāmpratam || 3.16.12 ||

ravisāṅkrāntasaubhāgya -
stuṣārāruṇamaṇḍalaḥ |
niḥśvāsāndha ivādarśa -
ścandramā na prakāśatē || 3.16.13 ||

jyōtsnā tuṣāramalinā
paurṇamāsyāṃ na rājatē |
sītēva cātapaśyāmā
lakṣyatē na ca śōbhatē || 3.16.14 ||

prakṛtyā śītalasparśō
himavidhhaśca sāmpratam |
pravāti paścimō vāyuḥ
kālē dviguṇaśītalaḥ || 3.16.15 ||

bāṣpacchannānyarānyāni
yavagōdhūmavanti ca |

śōbhantē'bhyuditē sūryē
nadadbhiḥ krauñcasārasaiḥ || 3.16.16 ||

kharjūrapuṣpākṛtibhiḥ
śirōbhiḥ pūrṇataṇḍulaiḥ |
śōbhantē kiñcidālbambāḥ
śālayaḥ kanakaprabhāḥ || 3.16.17 ||

mayūkhairupasarpadbhi -
rhimanīhārasaṃvṛtaiḥ |
dūramabhyuditaḥ sūryaḥ
śasāñka iva lakṣyatē || 3.16.18 ||

āgrāhyavīryaḥ pūrvāhṇē
madhyāhnē sparśataḥ sukhaḥ |
saṃraktaḥ kiñcidāpāṇḍu -
rātapāḥ śōbhatē kṣitau || 3.16.19 ||

avaśyāyanipātēna
kiñcitpraklinnaśādvalā |
vanānāṃ śōbhatē bhūmi -
rniviṣṭataruṇātapā || 3.16.20 ||

spṛśan suvipulaṃ śīta -
mudakaṃ dviradaḥ sukham |
atyantatṛṣitō vanyaḥ
pratisaṃharatē karam || 3.16.21 ||

ētē hi samupāsīnā
vihagā jalacāriṇaḥ |

nāvagāhanti salila -

mapragalbhā ivāhavam || 3.16.22 ||

avaśyāyatamōnaddhā

nīhāratamasāvṛtāḥ |

prasuptā iva lakṣyantē

vipuṣpā vanarājayaḥ || 3.16.23 ||

bāṣpasañchannasalilā

rutavijñēyasārasāḥ |

himārdravālukaistīraiḥ

saritō bhānti sāmpratam || 3.16.24 ||

tuṣārapatanāccaiva

mṛdutvād bhāskarasya ca |

śaityādagāgrasthamapi

prāyēṇa rasavajjalam || 3.16.25 ||

jarājarjaritaiḥ patraiḥ

śīrṇakēsarakarṇikaiḥ |

nālaśēṣā himadhvastā

na bhānti kamalākarāḥ || 3.16.26 ||

asmimṣtu puruṣavyāghra

kālē duḥkhasamanvitaḥ |

tapaścarati dharmātmā

tvadbhaktyā bharataḥ purē || 3.16.27 ||

tyaktvā rājyaṃ ca mānaṃ ca

bhōgāṃśca vividhān bahūn |

tapasvī niyatāhāraḥ

śētē śītē mahītalē || 3.16.28 ||

sō'pi vėlāmimāṃ nūna -

mabhiṣēkārthamudyataḥ |

vṛtaḥ prakṛtibhirnityaṃ

prayāti sarayūṃ nadīm || 3.16.29 ||

atyantasukhasaṃvṛddhaḥ

sukumārō himārditaḥ |

kathaṃ tvapararātrēṣu

sarayūmavagāhatē || 3.16.30 ||

padmapatrēkṣaṇaḥ śyāmaḥ

śrīmān nirudarō mahān |

dharmajñāḥ satyavādī ca

hrīniṣēvō jitēndriyaḥ || 3.16.31 ||

priyābhibhāṣī madhurō

dīrghabāhurarindamaḥ |

santyaaja vividhān saukhya -

nāryaṃ sarvātmanāśritaḥ || 3.16.32 ||

jitaḥ svargastava bhrātrā

bharatēna mahātmanā |

vanasthamapi tāpasyē

yastvāmanuvidhīyatē || 3.16.33 ||

na pitryamanuvartantē

mātrkaṃ dvipadā iti |

khyātō lōkapravādō'yaṃ
 bharatēnānyathā kṛtaḥ || 3.16.34 ||

bhartā daśarathō yasyāḥ
 sādhuśca bharataḥ sutaḥ |
 kathaṃ nu sām̄bā kaikēyī
 tādr̄śī krūradar̄śinī || 3.16.35 ||

ityēvaṃ lakṣmaṇē vākyam
 snēhād vadati dhārmikē |
 parivādam jananyāsta -
 masahan rāghavō'bravīt || 3.16.36 ||

na tē'mbā madhyamā tāta
 garhitavyā kadācana |
 tāmēvēkṣvākunāthasya
 bharatasya kathāṃ kuru || 3.16.37 ||

niścitaiva hi mē buddhi -
 rvanavāsē dṛḍhavratā |
 bharatasnēhasantaptā
 bālīśīkriyatē punaḥ || 3.16.38 ||

saṃsmarāmyasya vākyāni
 priyāṇi madhurāṇi ca |
 hṛdyānyamṛtakalpāni
 manaḥprahlādanāni ca || 3.16.39 ||

kadā hyahaṃ samēśyāmi
 bharatēna mahātmanā |

śatrughnēna ca vīrēṇa

tvayā ca raghunandana || 3.16.40 ||

ityēvaṃ vilapaṃstatra

prāpya gōdāvarīm nadīm |

cakrē'bhiṣēkaṃ kākutsthaḥ

sānujaḥ saha sītayā || 3.16.41 ||

tarpayitvātha salilai -

staiḥ pitṛn daivatānapi |

stuvanti smōditaṃ sūrya

dēvatāśca tathānaghāḥ || 3.16.42 ||

kṛtābhiṣēkaḥ sa rarāja rāmaḥ

sītādvitīyaḥ saha lakṣmaṇēna |

kṛtābhiṣēkastvagarājaputryā

rudraḥ sanandirbhagavānivēśaḥ || 3.16.43 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvye

aranyakāṇḍē ṣoḍaśaḥ sargaḥ ||